

▲ Šemnická skála. Foto Jan Matějů.

Záhada jedné z nejstarších rezervací v Karlovarském kraji aneb kam zmizel hradní vrch

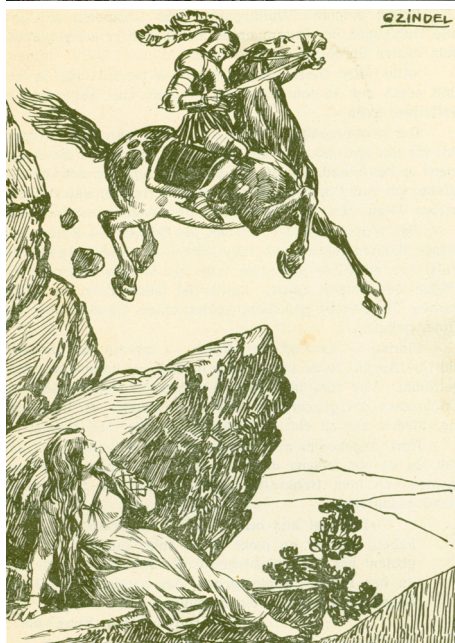
Jan Matějů, Muzeum Karlovy Vary

Historie chráněných území v prostoru dnešní České republiky si nezádají s tou světovou. První „moderní“ přírodní rezervaci zřídil v Anglii roku 1821 na svých statcích Walton Hall přírodovědec a výzkumník Charles Waterton. Nejstarší chráněná území u nás a zároveň i v kontinentální Evropě – Žofínský prales a Hojná voda – jsou jen o 17 let mladší. Za rezervace je prohlásil vlastník panství hrabě Jiří František August Buquoy. Území chráněná státem vznikala až mnohem později. Jako první je tradičně uváděn národní park Yellowstone vyhlášený vládou USA v roce 1872, byť při jeho zřízení ještě termín „national park“ použit nebyl. Na území České republiky vznikala první státem chráněná území ve dvacátých, spíše však třicátých letech 20. století. Mezi prvními byly i rezervace v našem kraji. Kdo by tipoval Kladskou, Svatošské skály, Soos či Komorní hůrku, tipoval by špatně. Ne že by se o těchto místech „nevědělo“, ale první rezervaci vyhlášenou státem z moci úřední byla dnes poněkud pozapomenutá přírodní památka Rašeliníště Haar nedaleko Šindelové. Vyhlášena byla 31. 10. 1931. Druhá v pořadí pak rezervace „Olšová Vrata“. Právě

s touto rezervací je spojeno několik nejasností počínajících už datem jejího vyhlášení a názvem.

Začneme názvem – dával by smysl, pokud by ve vsi Olšová Vrata, či její blízkosti nebo alespoň v katastru byla nějaká rezervace. Tak tomu není a ani nebylo. Rezervace, o které je řeč, se však nacházela v lesním revíru Olšová Vrata, který byl ve správě stejnojmenného velkostatku. Právě velkostatku Olšová Vrata bylo adresováno rozhodnutí Ministerstva školství a národní osvěty (MŠANO).

V tuto chvíli se vynořuje druhá nejasnost, tentokrát spojená s datem vyhlášení rezervace. V Ústředním seznamu ochrany přírody i v rezervační knize se uchoval pouze opis návrhu MŠANO č. j. 34850/33-V/1 ze dne 15. 9. 1933, kteréžto datum je obvykle považováno za datum vyhlášení rezervace Olšová Vrata. Již při letmém pročetí dokumentu ovšem zjistíme, že zde Ministerstvo pouze navrhuje podmínky k již dříve vydanému rozhodnutí (č. j. 50160/32-II/1 ze dne 14. 4. 1932). Bohužel tento dokument, pokud se vůbec dochoval, není běžně dostupný, a tak je

- ▲ Šemnická skála v roce 1870. Archiv Muzea Karlovy Vary.
- ▲ Smrtelný skok rytíře Marka se železnou rukou. Převzato z práce Hofmann (1913).

vyhlášení rezervace v roce 1932, jak jej například uvádí Zahradnický a Mackovčín (2005), pouze spekulací, byť pravděpodobnou. Na druhou stranu velmi podrobný soupis rezervací z května 1933 ji ještě neuvádí (Maximovič 1933).

Ale zpět k názvu. Návrh Ministerstva neuvádí u rezervace žádné konkrétní jméno – v rámci revíru, respektive velkostatku Olšová Vrata, totiž mělo být chráněno hned několik fenoménů na různých místech. Na celém území velkostatku byla zakázána čížba a chráněn byl jezevec lesní (*Meles meles*). Konkrétní ochranné podmínky byly stanoveny pro vybrané lesní porosty, kde měla být zachována a obnovována původní dřevinná skladba a smělo být využíváno pouze kalamitní dříví. Zřícenina hradu Andělská Hora měla být zachována v tehdejší stavu a hradní vrch měl být chráněn před těžbou kamene a vysazováním nepůvodních dřevin a rostlin. Na celém území velkostatku měl být chráněn výr velký (*Bubo bubo*). Za tímto účelem měla oblast Hermannsteinu tvořit částečnou rezervaci, kde bylo povoleno pouze výběrné lesní hospodaření a na některých pozemcích pouze využití dříví z polomů, souší a vývratů. Bylo zde zakázáno zakládání lomů, vysazování nepůvodních druhů rostlin a slézání skal. Jakékoli poškození hnízd výrů mělo být ihned nahlášeno příslušnému úřadu.

Jediné jméno, které tedy v souvislosti s územím současně rezervace padlo, bylo Hermannstein (česky Heřmanův kámen), na počest Heřmana Černína z Chudenic. Hraběcí rod Černínů získal Kysibelské panství po třicetileté válce a spravoval je až do poloviny 20. století. Nicméně v 19. a 20. století se již běžněji používalo jméno Schömitzstein – Šemnická skála, podle Šemnic, v jejichž katastru skála z větší části leží. Jméno Šemnická skála provázelo jako doplněk či podtitul oficiální název rezervace Olšová Vrata až do roku 2006. V tomto roce Správa CHKO Slavkovský les opatřila přírodní památku novou právní dokumentací a její oficiální název změnila na Šemnická skála. Pro úplnost ještě zmiňme historické jméno Jungfernsprung čili Panenský skok, kteréžto odkazuje na známou pověst o panně, která na rozeklaném vrcholu Šemnické skály šťastně unikla loupeživému rytíři z Andělské Hory.

Nyní již k „záhadě hradního vrchu“. Podle již zmiňovaného výnosu z roku 1933 měl být hradní vrch a ruina hradu Andělská Hora zachován v tehdejší stavu a chráněn před zlovolným poškozováním. V kombinaci s ostatními naří-

ženími by se mohlo zdát, a občas to takto bylo vykládáno, že hradní vrch i ruina hradu jsou rezervací. Nicméně slovo rezervace se ve vztahu k Andělské hoře, byť jsou zde výnosem Ministerstva stanovovány určité ochranné podmínky, neuvádí. Hradní vrch tedy rezervaci s největší pravděpodobností nikdy nebyl, tedy ani z rezervace „nezmizel“. Od roku 1974 však byl vrch v péči Správy CHKO Slavkovský les a po určitou dobu byl považován za součást CHKO a tak uváděn i v některých mapách. Díky tomu zde byla prováděna opatření k eliminaci hustých porostů nepůvodního šeríku obecného, který svou expanzí potlačoval cenná společenstva rostlin skal a sutí v čele například s lomikamenem trsnatým křehkým (*Saxifraga rosacea* subsp. *sponhemica*), netřeskem výběžkatým (*Jovibarba globifera*) nebo kapradinkou skalní (*Woodsia ilvensis*). Podle platného vedení hranice leží vrch Andělská hora jednoznačně vně území CHKO, ovšem ochrana před „cizokrajnými dřevinami a rostlinami“ jakož i před „zlovolným poškozováním“, například nevábny anténami a satelity, potřebuje stejně jako v roce 1933.

Na závěr ještě krátká poznámka k cizokrajným rostlinám a Šemnické skále. Výskyt nepůvodních rostlin v této rezervaci se nemusí omezovat jen na několik jedinců douglasky či na spontánně

zmlazující modřín. V práci Josefa Hofmanna – Die Engelsburg und deren Umgebung z roku 1913 se dočteme o tom, že: „Karlovarský městský zahradník osadil spáry skály skalní tařiči (*Alyssum medium alpinum*), která nyní krásí horu.“ Bude-li se v budoucnu někdo zabývat výskytem tařice v našem regionu, například formou genetické studie, hodí se této informaci věnovat pozornost. Uměle vysazené totiž mohou být i jiné porosty než na Petrově výšině v Karlových Varech (Melichar et al. 2012). ■

Zdroje:

Hofmann J. (1913): Die Engelsburg und deren Umgebung. Geschichtliches, Sagen u. Zeichnungen. A. Schönfelder Engelhaus, 35 pp.

Hostička M. [ed.] (1971): Chráněná území v Západočeském kraji. KSSPPOP Plzeň, Plzeň, 186 pp.

Maximovič R. (1933): Ochrana přírodních památek, vzácných, vymírajících druhů zvěře a naše přírodní rezervace. Praha, 20 pp.

Melichar V., Krása P. et Tájek P. (2012): Zvláště chráněné rostliny Karlovarského kraje. Karlovarský kraj a AOPK ČR, Karlovy Vary, 108 pp.

Veselý J. (1952): Ochrana přírody a krajiny v ČSR. Osvěta, Praha, 99 pp.

Zahradnický J. et Mackovčín P. [eds.] (2004): Chráněná území ČR. Svazek XI. Plzeňsko a Karlovarsko. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 588 pp.

Ústřední seznam ochrany přírody, <http://drusop.nature.cz/>

Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Nature_reserve

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ V první polovině roku 2016 odvysílala Česká televize dokumentární seriál **Krajinou domova**, který představuje unikátní formou leteckých záběrů krásu vybraných oblastí Česka. Našeho regionu se dotkl v druhém díle zvaném **Vzpomínky na sopky**, kdy v jeho polovině vystřídal České středohoří kouzelný Slavkovský les. A deset minut je tak možno sledovat neotřelé záběry známých i méně známých míst ze vzduchu i z přízemní blízkosti, obrazy lázeňských měst z výšky, kouzla tajemných rašelinišť a mofet nebo detailní záběry rostlinných skvostů. Tyto obrazové scenerie doprovází v celé své délce až nadmíru epický komentář. Pořad je možné sledovat z archivu na webové adrese <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11042798844-krajinou-domova/>.

■ Na golfovém hřišti u Olšových Vrat probíhá pokus o **záchranu unikátní populace sysla obecného**. Početnost místních syslů totiž již několik let klesá a letos byl jejich počet dokonce odhadnut na pouhých 8–10 jedinců. Proto bylo ze Zoo Hluboká ve dnech 20. a 21. 7. přivezeno celkem 20 syslů, kteří by měli místní populaci posílit a zvrátit negativní populační trend. Sysli byli vypuštěni do umělých nor v centrální části hřiště. Doufáme, že se zabydlí a že vám v některém z příštích čísel Arnika budeme moci přinést dobré zprávy o jejich dalším osudu. Na záchraně sysla se podílejí AOPK ČR, Golf Resort Karlovy Vary, a. s., Zoo Hluboká a Muzeum Karlovy Vary.